

kmet, kterege še nemškutarija ni oblizala. Al prosto mišljenje današnji dan več ne dopada; vse mora okerpano biti z znanstvenimi izrazi, čeravno pod to robo mnogokrat ni ene čedne misli najti. O ti ljubi stari Lukreci! kako si ti svet dobro poznal, ko si pisal zlate besede:

Omnia enim stolidi magis admirantur amantque,
Inversis quae sub verbis latitantia cernunt.

Pot k škocijanski jami pelja skoz zanimiv hojev log in med zelenimi ložnimi travniki. Dragi stric, da bi imel pero Adalbert Štifterovo, bi Vam popisal vsak zeleni germič, pod katerim tiči mali steržek, — vsako pisano cvetlico, na kateri se ziblje pridna bčelica, — vsako drevesce, okoli kterege se ovija zmirom zeleni beršljín, — popisal bi Vam, kako vodica kaplja po jarkcih, — kako sumočejo terstike kraj tihega ribnika, — al tega, kar Štifter zna, ne znam jaz. Do sadaj je sicer slovensk pisatelj mogel biti arhajolog, numismatik, geolog, historik, pesnik vsake pesniške baze — lyrik, epik, dramatik, — hvala Bogu! sadaj se že več oračev najde na zapušeni njivi slovenskega slovstva. Al kakor smo poprej imeli kritične slovnice — najslednji sad slovstva pri vsakem narodu — tako bomo sadaj dobili poprej kritiko kakor učene dela. Zmiraj hočemo — — — — —

Najpoprej smo obiskali živi most. Veže brega globoke jaruge, čez kterege lahko peljaš s senom naloženi voz. Kako je bil stvarjen, naj razlagajo geologi; jaz sem v njem vidil le lep most, kateri je postavljen čez časnost in večnost.

Potem smo prišli do poderte cerkvice sv. Kocijana. Pravijo ljudi, da je tam kadaj živel pobožen samonjak iz bližnjega cistercijskega kloštra. Srečna doba človečanstva, sem si mislil, kadar je še tukaj vladal mir in pokoj. Sadaj zemlja ječi pod težo železnega voza in sopar okužuje čisti ložni zrak. Ljudje niso še bili tako željni po novostih, imeli so v svojem noternjem bogati svet dobrih sklepov, in so več govorili z Najvišjim, kakor pa s hinavskimi ljudmi. Niso priobčevali po svili*) svojih misel, al pošiljali so svojim bratom po ljubezni dobre dela.

V škocijansko jamo ni treba navdol iti, kakor v merzlo jamo, temuč se gré naravnost, ker skoz njo teče potok. Dozdeva se mi, da ima skoz to jamo cerkniško jezero enega svojih pritokov in da je ustje pri veliki Karlovci. Nismo mogli jako daleč po votlini, ker zadelana je bila z bervni, hojami, smudjem itd., katero voda prinese.

Po ogledu jame smo se spet podali v Cerknico nazaj, kjer nas je čakal „largum et lautum prandium“. Hišni gospodar, kateri so si na svetu že tudi marsiktero skusili (bili so leta 1848 blizo najine domačije, dragi stric, vojašk duhovnik v Radgoni) in so eden tistih, od katerih reče narodna prislovica: „Svetli, ko mož“.

Težko smo se ločili od te prijetne družbe — z žalostno negotovostjo, jeli bomo še kadaj se v življenji vidili ali ne. — Za danes srečno, dragi stric, pozdravite mi Verbovcane.

Vaš

Vicko.

Misli o Vodnikovem spominku.

Ker so nam „Novice“ že misli mnogih o spominku Vodnikovem razodele, naj bo tudi meni pripuščeno povedati, kaj o ti zadevi mislim. Mnogim Slovencom ni po volji, da se očetu našega slovstva slika postavi. Veliko bolje bi bilo, terdijo nekteri, da se, namesti mu sliko napraviti, nabrani denarji za kak drug namen porabijo. Na primer pravijo, naj bi se darila razpisale za izvirne slovenske dela, ali pa naj se s temi denarji revni, v domačem jeziku izverstni učenci podpirajo. V resnici prvi in drugi namen sta pametna, hvale vredna in koristna. Pa prašam vas, dragi Slovenci: v kakošen namen so naši rojaki denar dali? Gotovo

le zato, da se slavnemu možu kip postavi. To so bile dr. Toman-ove misli; le zato je vse rodoljube povabil in prosil, kaj darovati. Nočem s tem reči, da bi ne bilo prav, nabrane denarje za plačilo slovenskih pisateljev ali pa za štipendi revnih učencov porabiti. Pervo in drugo bi bilo za Slovence potrebno in služilo bi jim v veliko korist, pa Vodnik bi se s tem malo poslavlil. Mi pa, njegovi hvaležni sinovi, smo dolžni storiti, da njega ime in njegova slava večna ostane. Mi smo dolžni našim naslednikom pokazati, da smo svoje slavne može častili, da smo njih zasluge cenili. Ptuji narodi naj spoznajo, da tudi Slovenci spoštujejo svoje možake.

Marsikdo, ki sedaj večidel ptuji jezik raje govori kakor svojega, ki ptuje bolj ceni kakor svoje, ki zasluge svojih rojakov malo ali pa nič ne pozna, se bo zdramil pri kipu slavnega pesnika. Z ojstrimi besedami bo Vodnikova podoba marsikomu serce mehčala in mu ljubezen do domovine navdihnla. Marsikteri mladeneč se bo navdušil vidši sliko svojega slavnega rojaka. Ni tedaj nespametno in nekoristno Vodniku spominek, „ki ga bo dež spiral in vihar rušil“, postaviti, ker služil bo Vodniku v slavo, nam v korist, našim naslednikom v izgled, Slovanom v ponos. — Če bi pa kdo zato spominkov postavljati ne hotel, ker jih nevihta poškodeje, bi nikdar noben slavni mož spominka ne imel. Če smo ga postaviti mogli, ga bomo tudi popravljali. Res je, da bi Vodnik, če bi živel, raji imel, da se ti denarji za kako drugo potrebno stvar porabijo, kakor da se mu za-nje spominek postavi. To bo vsak domorodec storil in želel, naj se raje domovini pomaga, kakor da on slavi; to že ljubezen do domovine in skromnost tirja. Pa mi ne gledajmo na to, tem več bodimo hvaležni očetu slovenskega slovstva. Njegove zasluge za nas so velike; napravimo mu tudi vreden spominek. Če je še premalo denarja, čakajmo, da se po obrestih tako pomnoži, da bomo to storiti mogli. Morda bo še kak rodoljub kaj položil na altar Slovenije.

Kje, kako in kadaj naj se ta spominek postavi, naj drugi sodijo, posebno gospod dr. Toman, ki je to stvar sprožil. — To so moje misli o Vodnikovem spominku. Ravno takih misel je več naših rojakov na Reki.

Janez Bile.

Kratkočasno berilo.

Balin.

Narodna pripovedka. Zapisal Raičev B.

Nekda je živel ubog kmet blizo velike vode in si hotel mlin napraviti, pa siromaštvo ga je preveč žulilo. Nekega dne gré k vodi in žalosten hodi sem im tam, kar pride nek lovec k njemu ter ga popraša: Zakaj si tako žalosten? On mu odgovori: Mlin bi rad imel, pa si ga ne morem napraviti. Lovec, bil je namreč vražec, mu pa veli: Kaj mi daš in jaz ti ga v eni noči naredim. Siromak kmet odgovori: Ne vem kaj. Lovec pa mu reče: Tisto, kar tebi domú gredé najprvije nasproti pride. Doma je namreč imel ščene in sinka, ki mu je Balin ime bilo, ter si je mislil, da mu gotovo psiček nasproti pribeži, in zato mu je obečal.

Domu se bližaje mu že priteče sinček proti, oča pa otožen reče: Ti nesrečno devče, je li te je sam hudič pred me prinesel? in hipoma je hudičevo znamenje na desnico dobil. Oča dolgo razmišlja in ne vedé, kaj bi z njim, ga vendar v učilnico odpravi.

Dečko je bil prebrisane glave, se je lahko in rad učil; dovršiv črne škole je duhovnik postal, pa svete hostije ne mogel prijeti za zlodejevega znamenja voljo. Po takem otožen se je napotil pred pekel, da bi se take nesreče nekak znebil. Poidoč pride v velik log, tema ga je zasačila, da ne vedil kodkamo, kar zagleda lučico in gre za njo, dokler ni došel do hrama, kder se je lučica leščala. Potrkav na prikletne dveri je prosil, da bi mu odprli. Edina hči je doma bila ter mu odklenila; njeni oča je odšel krast

*) Na Štírskem svila = Draht od sviti, winden, kakor Draht von drehen.

in razbijat. Balin je prosil stanú, hči pa mu je rekla: Beži odtod, božja duša, inai te moj oča ubije, ker strašen razbojnik je. Potnik pa je le drnezgal, da bi smel ondi prenočiti velé: Vsej mi ničesa ne učini. Poslednjič se ji je itak milil in sprejela ga je ter pod ničke skrila. Oča proti jutru vŕsedši je mahoma začel prašati, kdo stransk pa je pri nama v hiši? Hči mu je rekla: Nikdo. Starec ga je vendar ovohal rekši: Če mi kčasu ne poveš, te kmestu zakolem. Tako prisiljena mu je deklica povedala. Razbojnik ga ugledav je pital, kaj bi tū rad? On pa mu je odgovoril: Nicoj tū ostanem, zjutra pa pojdem pred pekel. To tolovaj uslišav se je presenetil ter mu počasu velel: Če ta greš, poprašaj šče v peklú, kako terpljenje hudičevje meni pripravljajo, ker sem prekorenen hudobnik. Balin mu je obečal. Potle ga razbojnik vede v neko klečanje; ondi so bile ničke samih nožev, ter mu po resnici pove: Toliko ljudi sem že ubil, kolikor je to nožev. Potnik ni besede ne čmrnil.

Drugi den zahvaliv se Balin za stan je odpotoval in po dolgem ter težavnem hodu dospel pred pekel, ondi pokljukal, in plantav vračič je prišel gledat, kdo bi bil; uzrev pa hudičevo znamenje na potnikovi pravači mu mahomo reče iti pred poglavarja. Balin drzno stopiv pred njega mu veli: Ako mi kčasu te grdobe z roke ne snemeš, te hipoma s smolaj oblijem ter užgem. Vrag mu je trepeče taki znamenje snel, Balin pa je vesel odšel. Povračaje se domu je drugoč k tistemu razbojniku primahal, kder je v predpekel gredé prenočil. Razbojnikova hči se je že bila omožila. Tolovaj je dotle, dokler se Balin ne povrnil, premišljeval pretekle hudobnosti, se zelo kesal ter se sedaj Balinu natenko spovedal in potle popital, kaj bi moral storiti, da bo vzveličan. Duhovnik mu veli: Spozakleni svoj hramič ter ključ v vodo vrzi, da nikoli več ne bodeš do njega mogel in vzeš suho jablanovo palico idi na visoko goro, ondi jo v pečino vtekni zdolbši jamo z rokama in dotle nosi vodo v oberočkama, dokler palica ne ozeleni, ne počne rasti, cvesti in treh jabelk ne obrodi. Šče te jaz pridem in te obredim. Razbojnik je vse to lepo spolnil, Balin pa odŕsedši je napredoval v duhovskih dostojnostih ter vladika (škof) postal, pokornika pa iz misli pustil.

Po nekih letih se primeri, da se je neka gospa mimo teiste gore peljala in zdaleč tiste jabelka zagledala ter inoša po nje poslala. Hlapec ta dospevši je slokega, bledega in onemoglega serca poleg jabelk sedečega prosil, da bi mu kouči eno dal; ta pa je odgovoril: To ne moje, ampak Balinovo. K gospe se povrnov je povedal, kako je z jabelki in čega so. Ona se naravnoč k Balinu pelja, ker poznala ga je in vedela, kde vladikuje. Ta mu pove, kar v gori na-nj čaka. Vladika Balin je hipoma spomniv se pokornika šel k njemu in dosti ljudi z njim. Balin dospev v goro in ugledav palico zeleno z vejicami in na njih tri rdeče ter lepo dišeče jabelka, poleg pa serega starca, ki je bil bolje tenji in zemlji kor človeku podoben, je ostrmel in se ne mogel načuditi toj božanski prikazni, utrinale so mu se solze kor jagode čistejše kor zlat. Starec več ne mogel pregovoriti, temoč milo in ljubeznivo je samo na sad in Balina se oziral. Balin pa iznemši hostijo ga je obredil in se Bogu za toliko milost zahvalil. Potem pa se je starček spokornik razsipal na prah in lep bel golob iz njega vzletel naravnost v nebo.

Kratkočasnice.

* V vasi * je bila učiteljska služba izpraznjena. Bila je mastna kost. Donašala je leto in dan učitelju poldrugo stotino forintov, pred pustom obilno kolín in še marsikaj družega pod roko. Zato se je oglasilo in potegovalo za-njo mnogo še le izučenih pa tudi že starih učiteljev. Memo družih, ki so pismeno prosili za službo, dojde k zavetniku ali patronu tega učelišča nek bistroumen mladeneč, ki se

je vedno dobro učil in dokaj koristnega naučil ter prosi gospoda, naj jo njemu podeli. On mu pa odgovori: Napravite prošnjo kakor so jih napravili drugi, ter priložite spričevalne liste od vsega, kar znate; potem bomo natanko pretehtali in presodili, in najvrednejšemu se bo podelila služba. Na to potegne učitelj izpod suknje spisano prošnjo, obloženo z obilnimi spričevalnimi listi mnogoterih vednost: od umnega kmetovanja, od vertnarije, od bčelarstva, od reje sviloprejk, od pletenja kit za slamnike, od šivanja, kratko: vse karkoli je dandanes potreba vediti učitelju na kmetih, da more omikavati nadepolne kmetiške detca za prihodne čase, ter spodobno priklonivši se podá vse skup zavetniku rekši: naj blagovolijo pregledati liste moje ter prečitati prošnjo mojo; sestavil sem jo v pesniškem duhu, da pokažem, da znam tudi zlagati. *) No! — velí zavetnik — ako ste sami pisali prošnjo, pisati znate jako lepo, in preberaje jo še dostavi: prav dobro je zložena in besede se po vseh pesniških čertah in kolenčkih pregibajo ter končne tudi še soglasno vežejo. V tem, ko zavetnik prošnji priložene spričevalne liste pregleduje, se vkraadejo učitelju oči v drugo sobo in tam zagleda klavir. Kaj vesel prosi ponižno gospoda, naj mu dovoli na-nj zaigrati; zakaj — velí — napravil sem na to prošnjo po pravilih sestavljanja pevskih sekirc tudi primeren napev ali vižo, da kažem, da tudi znam kovati lepe napeve in dobro brenkati, še lepše pa popevati. In zdajci vsedši se k glasoviru prebira strune kmali polagano kmali urnejše popevaje vmes v vseh niansah kakor slavček v tihem logu zdaj žaljno zdaj veselo tako nebeško lepo, da popolnoma prevzame gospóda s svojo igro in petjem. Še govori učitelj: Nikarte mi zameriti, gospod; Vas še za nekaj poprosim. Izurjen sem v vseh zdaj navadnih plesih in po merilu poprejšne popevke sem si zmislił še poseben ples. Dovolite mi tedaj, da se še zavertim, da se prepričate, da sem tudi kos, vaditi detca plesati, če bo treba. In tū jo pobere ter suče pete, da se Fani Elslerjeva kar skriti mora pred njim. — Vse Vas jako priporoča, mu smehljaje gospod govori. Tū imate roko, da službe noben drug dobil ne bo, kot Vi. Pojte le, ter umislite si še učitelju potrebno lično sobno napravo, ako je še nimate, da, kadar vas obiŕšče kak učenček ali kmetica, vgleda snažnost pri Vas in se tiste sčasoma privadi. — In ko za prositi odločeni čas preteče, mu pride pooblastivni list, ki ga poterjuje za novega učitelja. Vesel nastopi o vseh Svetih toliko zaželjeno službo ter začne glodati — mastno kost, in jo še zdaj gloda, ako ni že — umerl. Borovčan.

* Bila sta dva soseda, eden na ravnem pri cesti, drugi nad cesto na griču. Prav dobra soseda sta si bila in oba sta si pošteno kruh služila. Enega dne jima šine pri vincu dobrovoljnost v glavo, pa ta se kmali preverže v hudo-voljnost in prepír — malo da ne v pretep. Eden nju ostane v gostivnici, drugi gré domú.

Ta, ki je šel domú, — podgričnik — gré k nadgričnikovi ženi in od vina vertoglav misli: češ, se moram pa nad sosedovo ženo znositi. Loti se je tedaj, spervega z zmíranjem, poslednjič pa s pestmí. Vidši, da mu je resnica, se postavi žena v bran, zavertí soseda in podgričnik se zvalí po griču na cesto.

„O joj meni!“ kriči podgričnik na cesti pod gričem. „O ti peklenska baba!“ — Ta hip priteče sosed nadgričnik domú se vernivši in ko vidi svojega soseda z obrazom v cestnem blatu ležečega, ga začne pomilovati, objemati, poljubovati in si prizadeva ga vzdigniti, rekoč: „Oj Šime, ali si kert, da tako v zemljo riješ?“

Te besede zdramijo podgričnika in ves nevoljen reče svojemu sosedu: „Pusti me! Baba me je vergla; ne spodobí se mi več, kakor da rijem v zemljo kot — kert!“

* V nekem mestu na Ogerskem so imeli trije bogatinci en sam časnik. Ko se niso mogli pogoditi, kdo

*) Zlagati, rinnen, pri belih Kranjcih.